

Ezekhez a tűzhelyekhez csatlakozik most a szláv nyelvek és irodalmak új debreceni tanszéke. A szlavisztika műhelyeinek és művelőinek ez a megszorodása tette szükségessé szlavisztikai főbizottság felállítását a kutatások koordinációja és tervszerűbb fejlesztése érdekében.

A magyar delegáció nevében hálás köszönetünket fejezzük ki a Szovjetunió Tudományos Akadémiájának és a szlavisták szovjet komitéjának a megtisztelő meghívásért és a szíves fogadtatásért. A szláv filológia fejlődése számára általában s a magyarországi szláv tanulmányok számára különösképpen is igen sokat várunk kongresszusunk tanácskozásaitól és kívánunk sikeres munkát a tudomány fejlődése, a szlavisták és valamennyi szláv és nemszláv nép békés együttműködése érdekében."

Plenáris ülésben hangzott el M. P. Alekszejev szovjet akadémikus előadása a szláv irodalmak világirodalmi jelentőségéről, a lengyel T. Lehr-Splawinskié a szláv népek kialakulásáról, a francia A. Mazoné a szláv ige-aspektusról, Vinogradové az ó-orosz irodalmi nyelvről, a jugoszláv A. Belicsé az esetekről és V. R. Sceserbináé a szocialista realizmus fejlődéséről az orosz és ukrán irodalomban. A második napon már három szakosztály-

ban (nyelvészeti, irodalmi és nyelvészet és irodalomtudományt egyaránt érdeklő kérdéseket tárgyaló osztályokban) folytatódtak a tanácskozások, a további napokban 10 alosztály párhuzamosan folyó üléseiben.

A magyar delegátusok közül Hadrovics László a burgenlandi horvátok irodalmi nyelvénél egy sajátosságáról, Király Péter a legrégibb szlovák nyelvemlékekről, Sulán Béla a kétnyelvűség kérdéséről, Sipos István a népdal szerepéről a nyelvjárás, kutatásban, Balczyk Emil Komlóska nyelvjárásáról, Sziklay László Hivcsadoszlav és a magyar irodalom viszonyáról adott elő. Előadásuk teljes szövege a *Studia Slavica*-ban jelent meg. A magyar delegáció vezetője tagja volt a kongresszus és irodalmi szakosztálya elnökségének, Sziklay László a szakosztály XX. századi alosztályának. A magyar delegátusok többségét beválasztották a kongresszus különböző bizottságaiba. Ezek a kongresszus befejezése után is folytatják munkájukat.

A következő kongresszus 1963-ban Szófiában lesz.

A nemzetközi komité újrajavaszatására 1960-ban kerül sor, addig V. V. Vinogradov akadémikus marad az elnök, első helyettese V. Georgiev, a bolgár nemzeti komité elnöke.

A Nemzetközi Csillagászati Unió X. közgyűlése

Az 1919-ben alakult Nemzetközi Csillagászati Unió 1958. augusztus 13. és 20. között tartotta X. közgyűlését. A gyűlés színhelye ezúttal Moszkva volt. A gyűlésen 36 államnak közel 1000 képviselője vett részt, majdnem kétszer annyi, mint a legutóbbi, 1955. évi dublini közgyűlésen. Ebből a Szovjetuniót 267, az Amerikai Egyesült Államokat 163, Franciaországot 71, Németországot 54, Angliát 44 csillagász képviselte. Magyarországot az Unió két magyar tagja, valamint még négy csillagász és egy akadémiai kiküldött képviselte. Az Unió minden tagja moszkvai tartózkodása alatt a Szovjet Akadémia vendége volt.

A közgyűlés ünnepélyes megnyitását augusztus 12-én a Szakszervezetek Házának oszlopcsarnokában tartották. Az ülést a Szovjet Csillagászati Tanács elnöke, A. A. Mihajlov professzor, a pulkovói főcsillagvizsgáló igazgatója nyitotta meg, majd a szovjet kormány nevében a minisztertanács alelnöke, A. N. Koszigin üdvözölte a kongresszust. Hangoztatta, hogy a Szovjetunió mindig nagy fontosságot tulaj-

donított a tudósok nemzetközi együttműködésének. Ezen a téren a csillagászok különösen jó példával jártak elől, és a Nemzetközi Csillagászati Unió nagy sikereket könyvelhet el a nemzetközi kooperációt igénylő programmok megszervezésével a csillagászat legkülönbözőbb ágaiban. A szovjet kormány, különösen a második világháború után, óriási anyagi támogatást nyújtott a csillagászatnak, úgyhogy nemcsak a háborúban teljesen elpusztult pulkovói és krimi csillagvizsgálókat szervezték újjá, a réginel lényegesen nagyobb méretekben, hanem új intézeteket létesítettek Moszkvában, és ezenkívül még 7 szövetségi köztársaságban. Bejelentette, hogy a krimi csillagdában hamarosan felállításra kerül egy 260 cm-es parabolikus reflektor, a bjurakáni obszervatórium pedig 1 méteres Schmidt-teleszkópot kap. Nagy teljesítőképességű rádióteleszkópok vannak építés alatt. A szovjet optikai művek pedig nagy sikert értek el a Maxutov és Schmidt-féle aberrációmentes teleszkópok készítése terén. Az obszervatóriumok fejlesztése mellett mind nagyobb gondot

fordítanak a csillagászképzésre. De amilyen örömmel tölti el a szovjet kormányt a szovjet csillagászat fejlődése, ugyanúgy a legnagyobb tisztelettel tekint más országok csillagászainak munkájára. A szovjet csillagászok terjesztik és népszerűsítik az amerikai óriásteleszkópokkal elért nagyszabású felfedezéseket éppúgy, mint a kiváló angliai és ausztráliai rádiócsillagászati eredményeket.

Ezután az Unió elnöke, *A. Danjon*, a párizsi csillagvizsgáló igazgatója felsorolta a szovjet csillagászok tudományos érdemeit. A moszkvai kongresszus létrejöttében az Unió ama törekvésének sikerét látja, hogy megvalósítja a kelet és nyugat csillagászainak teljesen zavartalan együttműködését.

Ezután a Szovjetunió Tudományos Akadémia elnöksége nevében *A. V. Topcsijev* alelnök üdvözölte a kongresszust, majd a rendezőbizottság elnöke, *V. A. Ambarcumjan* akadémikus adott rövid áttekintést a csillagászatban a legutóbbi közgyűlés óta elért kimagasló eredményekről. A csillagászat legidősebb kérdéseiként a következőket sorolta fel:

1. A nem-stacionáris csillagok problémája,
2. a szupernova-robbanások problémája,
3. a fiatal csillagesoportosulások keletkezésének problémája,
4. a galaxisok spirális karjainak keletkezése,
5. a rádiógalaxisok természetének kérdése,
6. a galaxisoknak a távolsággal arányos távolodása,
7. az intergalaktikus anyag természete,
8. a kozmikus sugárzás eredete,
9. az elemek keletkezésének problémája.

Augusztus 13-án délelőtt a Lomonoszov-Egyetemen tartották az első közgyűlést. *Danjon* elnöki megnyitója után az Unió főtitkára *P. Th. Oosterhoff* leideni professzor beszámolt az Uniónak háromévi működéséről, majd kinevezték a jelölő és a pénzügyi bizottságokat, amelyben minden államot egy jelölt képviselt. A jelölőbizottság főfeladata volt véghezvinni az egyes tudományos bizottságok tagszámának erős csökkentését, a dublini kongresszus határozatának megfeleltetve. Bizottsági tag ezentúl csak olyan csillagász lehet, aki a bizottság munkaterületén aktív és a nemzetközi együttműködés szempontjából is fontos munkát végez. Amíg azonban eddig csak a bizottsági tagok voltak az Unió tagjai, most behozták az ún. általános tagságot, amely nyitva áll bizonyos tudományos munkásság alapján minden csillagász számára. Az általános tagságra az

egyes nemzeti bizottságok tesznek javaslatot, míg a bizottsági tagságra a bizottságok elnökei jelölnek az általános tagok közül.

Augusztus 14.—16. és 18.—19-én zajlottak le a tudományos bizottságok ülései, részben a Lomonoszov Egyetemen, részben a Sternberg Intézetben. Az egyes bizottságok elnökei a tagok jelentései alapján a közgyűlés előtt félévvel összefoglaló jelentéseket küldötték be az Elnökséghez és ezeket a jelentéseket az Unió minden tagja néhány héttel a közgyűlés előtt nyomtatásban kézhez kapta. Ez a „Draft Reports” cím alatt háromévenként megjelenő összefoglaló munka a legküröbbszörbb áttekintés az elmúlt évek eredményeiről, valamint a megoldandó problémákról.

A bizottságok kijelölték azokat a témákat, amelyek megoldásához több obszervatórium kooperációja szükséges. A határozatok csak elvi jellegűek, és az egyes tagoknak kell elhatározni, hogy miként oldják meg a kooperatív jellegű munkák elvégzését.

20-án volt a záró közgyűlés. Ezen megválasztották az új vezetőséget. Elnök: *I. H. Oort*, a leideni csillagda igazgatója, aki 1935—48 között az Unió főtitkára volt. Alelnökök: *L. Goldberg* (USA), *O. Heckmann* (Németország), *B. V. Kukarkin* (Szovjetunió), *R. M. Petrie* (Kanada), *B. Sternbek* (Csehszlovákia), *R. H. Stoy* (Dél-Afrika). Főtitkár: *D. H. Sadler* (Anglia), titkár: *Miss N. Splinter* (Hollandia). A főtitkárság Leidenből a Greenwich-i obszervatóriumba költözik át.

Amíg ezelőtt a pénzügyi bizottságot a közgyűlés tartamára nevezték csak ki, most egy kisebb állandó jellegű ilyen bizottságot állítanak fel. Tagok: *V. A. Ambarcumjan* (Szovjetunió), *B. Lindblad* (Svédország), *P. Th. Oosterhoff* (Hollandia), *F. J. M. Stratton* (Anglia).

A záróülésen választották meg a tudományos bizottságok új tagjait. A magyar tagságok így alakultak: a 27. sz. Változócsillagok bizottság tagjai változatlanul *Balázs Júlia* és *Detre László*. Új tagság a 27. b. „Változócsillagok csillaghalmazokban” albizottságban: *Detre László*. Magyarországot az Unióban az Akadémia képviseli a nemzeti bizottság (*Detre László* és *Jánossy Lajos*) által.

A közgyűlés egyhangúlag elhatározta, hogy elfogadja az amerikai csillagászok meghívását és a legközelebbi közgyűlést 1961-ben az Egyesült Államokban tartja. Ez lesz a második közgyűlés Amerikában.

A közgyűlés előtt és annak tartama alatt több kollókviumot is rendeztek.

Augusztus 16-án este a szovjet kormány

fogadást adott a Kreml termeiben, ahol a szovjet kormány képviselőjében *F. R. Koslov, A. N. Koszigin, D. F. Usztjanov* szö-láltak fel, az Unió nevében pedig *Danjon*

elnök mondott beszédet. A konferencia záróbankettje 20-án este volt a Moszkva hotelben.

DETRE LÁSZLÓ

Benyomások a brüsszeli világkiállításról

Az első világkiállítást 1851-ben rendezték meg Londonban, a Kristálypalotában. Célja az volt, hogy az emberi haladás hű képét bemutassa és megjelölje a kultúra és a gazdasági haladás fő irányait, és e mellett lehetővé tegye, hogy az átlag-emberek — anélkül, hogy az egész világot bejárnák — személyes tapasztalatokból ismerjék meg a különböző népeket, szoká-saikat, civilizációjukat, és gazdaságukat. A kiállításon résztvevő országok bemutat-ják a nézőknek, hogy népük hogyan él, mit termel, milyen nagy tudományos fel-fedezéseket és művészeti alkotásokat adott a világnak.

A Brüsszelben idén megrendezett világ-kiállítás hasonló gondolatok jegyében fo-gant meg. Az eddigi kiállításokhoz képest azonban általában a természettudományos és műszaki eredmények sokkal nagyobb súllyal szerepeltek. Ez a törekvés tapasztal-ható volt az egyes nemzetek pavilonjai-ban, de elsősorban abból a tényből, hogy a résztvevő országok együttesen felépítet-ték a tudományok csarnokát. A természet-tudományok központi helyét mutatta a 106 m magas Atomium épülete, az atom-korszak jelképe.

A tudományok csarnokát a rendező Belgiumon kívül a következő országok segítségével állították össze: Szovjetunió, Egyesült Államok, Nagy-Britannia, Hol-landia, Jugoszlávia, Franciaország, Cseh-szlovákia, Ausztria, Izrael, Olaszország, Portugália, Német Szövetségi Köztársaság, Svájc és Spanyolország.

A célkitűzés e csarnokkal kapcsolat-ban az volt, hogy összefüggő képet adjon a modern természettudomány fő irányai-ról és az alkalmazott technikáról. Az előbb felsorolt rendező országok a kiállí-tásban azokon a területeken vettek részt, ahol a világ fejlődését a legkiemelkedőbb eredményekkel szolgálták. A tudomány igen szerteágazó, és így Brüsszelben a jelen kiállítási csarnokban azokat az erőfeszí-téseket illusztrálták csupán, amelyek célja a különböző szervezetségi fokon meg-jelenő anyag természetének megismerése volt. A tudományok csarnokában a kiállítás az atom, molekula, kristály és az élő sejtire vonatkozó kutatásokat foglalta össze.

Az atom szekcióban különböző modelle-ken volt szemléltethető, hogy az anyag — mai tudásunk szerinti — legkisebb alkotó-

elemei milyen tulajdonságokkal bírnak, hogyan viselkednek, miközben létrehozzák magát az atomot, valamint azon reakciók alkalmával, mikor az atommag nagysebes-ségű részecskékkal ütközik, és óriási energiák szabadulnak fel. A modelleken kívül műszereket és összeállított kísérlete-ket láthattunk. A kiállítás nem atom-fizikusok számára is mély benyomást szolgáltatt arra vonatkozóan, hogy a fogal-maknak általában e legkisebb alkotóelemek világában milyen más jelentőségük van, mint amit mi a klasszikus fizikában meg-szoktunk.

A molekula szekcióban már egy — a hét-köznapi észjárással — könnyebben meg-érthető területtel találkoztunk. A mole-kula bizonyos csoportja valamilyen alkotó atomoknak, amelyet már mindenképpen modellel le lehet képezni.

Az atomok közötti erők számíthatók, illetőleg becsülhetők. Vizuális képet alkot-hatunk magukról a molekulákról, arról, ahogyan ezek egymásra hatnak, és azok-ról az erőkről, amelyek a molekulákat összekötik. A kiállításon egy sereg mole-kulamodellt és azok reakcióinak szemlél-tető leképezését láthattuk.

Sokak számára meglepő lehet, hogy a harmadik szekciót a rendezőség a kris-tálynak szentelte. Valóban csak a legutóbbi évek során vált ebből az igen speciális témakörből a tudomány egy fontos ága. A kristály igen egyszerű és elemi formája a szilárd anyagnak, és annak megismerése az anyag tulajdonságairól igen jó képet ad. Ha a kristályok már nem teljesen szabályosak, idegen atomokat tartalmaz-nak, vagy bizonyos hiányok lépnek fel fel-építésükben, úgy igen fontos mechanikai és villamos tulajdonságaik megváltoznak. Bebizonyosodott, hogy a kristályok tanul-mányozása a jövő műszaki fejlődésének egyik fontos útja.

Az utolsó szekció, a sejt, az élet bármely formájának egységét mutatja be. Két dolog feltűnő itt. Az egyik a sejtek variációs lehetőségeinek úgyszólván elképzelhetetlen sokasága, a másik, hogy a legegyszerűbb sejt és a legbonyolultabb molekula között még mindig milyen óriási a lépés. Nem vagyok biológus, de a kiállítás megtekin-tése után az az érzésem, hogy e vírusok képezik az átmenetet az élettelenből az élőbe. Láttunk vírusokból alkotott kris-